

Савка В.Я.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародної політики
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

Халудило Л.Й.

*магістрантка
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

Savka Vitalii

*Candidate of Political Science,
Associate Professor of the Department of International Politics
State University “Uzhhorod National University”*

Khaludylo Ludmyla

*Master Student
State University “Uzhhorod National University”*

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ USAID ТА ІНШИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Анотація. У статті розглянуто основні інструменти підтримки українського бізнесу, які надаються міжнародними організаціями, зокрема USAID (Агентство США з міжнародного розвитку). Аналізуються програми та ініціативи, спрямовані на розвиток малого та середнього бізнесу, підтримку стартапів, забезпечення фінансової допомоги, підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках, а також стимулювання інновацій. Особливу увагу приділено вивченню впливу USAID на стійкість бізнесу в умовах воєнного конфлікту та економічної нестабільності в Україні. Стаття також розглядає інші міжнародні та національні інструменти підтримки, їхні ефективність та значення для розвитку української економіки в сучасних умовах.

Ключові слова: USAID, підтримка бізнесу, український бізнес, міжнародна допомога, фінансова допомога, економічний розвиток, малий та середній бізнес, інновації, конкурентоспроможність, міжнародні інструменти, стійкість бізнесу.

Вступ та постановка проблеми. В умовах сучасної економічної кризи, викликаній війною та економічними викликами, що стоять перед Україною, підтримка бізнесу стала ключовим чинником стабілізації та відновлення економіки. Одним із важливих напрямків такої є міжнародна допомога, зокрема через програми USAID (Агентство США з міжнародного розвитку), а також інші міжнародні організації та фонди. Ці інструменти спрямовані на розвиток малого і середнього бізнесу, інноваційних підприємств та створення нових робочих місць, що сприяє покращенню соціально-економічної ситуації в Україні.

Український бізнес зіткнувся з низькою проблемою, яка покращує його функціонування в умовах війни. Це включає як фізичне знищення виробничих потужностей, так і труднощі з логістикою та доступом до фінансових ресурсів. Водночас міжнародні програми, що підтримуються, як ініціативи USAID, пропонують різні інструменти для стабілізації та подальшого розвитку підприємництва в Україні. Однак не всі бізнеси можуть ефективно використовувати цю підтримку через брак інформації або складні бюрократичні процедури. Таким чином,

вимагається детальний аналіз ефективності цих інструментів і визначені шляхи їх оптимізації для максимальної користі українському бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема підтримки українського бізнесу, зокрема через проекти USAID, широко досліджувалася вітчизняними та іноземними науковцями. Зокрема, Гришина Л.О. та Карась П.М. у своїх дослідженнях звертають увагу на фінансові аспекти відновлення економіки України в повоєнний період. Вони підкреслюють важливість міжнародної фінансової підтримки, зокрема від таких інституцій, як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд. Окремо дослідники виділяють проєкт USAID «Економічна підтримка України» як одну з основних ініціатив з підтримки української економіки у відповідь на російську агресію [1]. Свистун Л.А. досліджувала формування фінансових ресурсів для малого та середнього бізнесу (МСБ) що надають підприємствам доступ до фінансування під пільгові ставки, а також на зростаючі можливості отримання грантових коштів для підтримки, розвитку та релокації бізнесу в цей складний період. У рамках цих програм суб'єкти МСБ мають змогу залучати фінан-

сування на вигідних умовах, що сприяє їхній стійкості [2]. Кобеля-Звір М.Я. та Звір Ю.В. докладно аналізували програму USAID «Конкурентоспроможна економіка України». У своїх дослідженнях вони зосереджуються на напрямі «Гранти для підтримки середніх та великих переробних підприємств» в умовах війни. Автори підкреслюють основні цілі та пріоритети програми, що спрямовані на допомогу українським переробним підприємствам у подоланні виробничих збоїв та зупинок, викликаних війною. Програма також має на меті забезпечення безперервності та стійкості бізнесу, створення робочих місць, сприяння розвитку на внутрішньому та зовнішніх ринках, а також підтримку економічної стабільності України в цей складний період [3].

Метою статті є визначення впливу та ефективності програм підтримки українського бізнесу, які реалізуються за участі USAID та інших міжнародних інституцій, а також оцінює їх роль у розвитку підприємництва в умовах сучасних економічних викликів».

Результати дослідження. Протягом більше ніж півстоліття Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), яке фінансується американськими платниками податків, активно підтримує країни світу, надаючи їм різноманітну допомогу. Зокрема, Україна з 1992 року отримує значну підтримку USAID у таких ключових сферах, як економічне зростання, зміцнення демократичних інститутів, вдосконалення управління державними справами, забезпечення енергетичної безпеки та покращення системи охорони здоров'я. Загалом, з початку співпраці, США інвестували в розвиток України понад 1,7 мільярда доларів у вигляді технічної та гуманітарної допомоги [4].

USAID пропонує фінансові ресурси для розвитку стартапів та існуючих бізнесів. Через грантові програми підприємствам залучати інвестиції на розвиток інноваційних ідей та технологій, розширення виробничих потужностей та вихід на нові ринки. Наприклад, програма «Конкурентоспроможна економіка України» (СЕР) надає гранти малим і середнім підприємствам, щоб підвищити їхню ефективність та конкурентоспроможність. USAID фінансує і сприяє розвитку інноваційних стартапів через такі ініціативи, як Український стартап-фонд, що підтримує підприємців на ранніх стадіях розвитку бізнесу [3].

Програма «Конкурентоспроможна економіка України» надає перевагу проектам, що передбачають ефективну взаємодію між ресурсами USAID та власними ресурсами грантоотримувачів. Останні мають забезпечити співфінансування проекту у розмірі від 30% до 50% від загального бюджету. Це може включати як фінансові, так і нефінансові внески, наприклад, надання обладнання, послуг або персоналу. Такий підхід дозволяє максимізувати ефективність використання коштів і сприяє досягненню поставлених цілей.

Програми USAID часто включають навчальні компоненти, які спрямовані на підвищення управлін-

ських та технічних навичок підприємців. Це дозволяє власникам бізнесу краще керувати ресурсами, оптимізувати операційні процеси та покращувати якість продукції чи послуг. Наприклад, через Програму розвитку навичок бізнесу надаються тренінги для підвищення кваліфікації керівників компаній.

USAID активно підтримує українські підприємства у виході на міжнародні ринки. Програми допомагають бізнесам адаптуватися до вимог іноземних ринків, отримувати міжнародні сертифікати та налагоджувати експортні канали. Об'єкти підтримки експорту також включають партнерства з торговими асоціаціями та міжнародними компаніями, які готові підприємствам ефективно конкурувати на глобальному рівні. USAID також інвестує в проекти, що стимулюють інновації в різних секторах економіки. Це дозволяє розробляти нові технології, продукти та послуги, які можуть допомогти українському бізнесу стати більш гнучким та ефективним. Таким чином, програми та ініціативи USAID є комплексними інструментами, які сприяють зміцненню бізнесу в Україні, його конкурентоспроможності та інноваційності. 19 українських бізнесів, які скористалися підтримкою програми USAID, увійшли до списку 250 перспективних малих і середніх компаній Next 250. Серед них: AGT plus, Spell Chocolate, Ecotest, GUNIA project, «Ярич Україна» та інші [5].

USAID надає гранти українським підприємствам, щоб підтримати їх фінансову стабільність і забезпечити розвиток. В умовах обмеженого доступу до традиційних джерел фінансування, таких як банківські кредити, гранти дозволяють бізнесу залучати ресурси для модернізації, інновацій та розширення. Багато підприємств отримують кошти для придбання сучасного обладнання, що забезпечує продуктивність і знижує собівартість продукції. Це дозволяє українським компаніям стати більш конкурентними не тільки на внутрішньому, а й на зовнішніх ринках. USAID підтримує компанії, які прагнуть вивести на ринок інноваційні продукти або послуги. Гранти використовують для фінансування досліджень і розробок, тестування нових технологій і впровадження інновацій, що робить бізнес більш адаптованим до вимог сучасної глобальної економіки. Не можна не відзначити Грантову програму «Робота», як дієву фінансову допомогу від держави для відновлення, відкриття власного бізнесу, реалізації амбітних проектів, генерування нових робочих місць та здобуття потрібних на ринку праці спеціальностей [6]. Окрім USAID, підтримку надають й інші міжнародні організації, такі як Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, ООН, які надають фінансування, консультації та ресурси для підприємств. Національні програми, зокрема пільгове кредитування через програму «5–7–9%», також відіграють важливу роль у стабілізації бізнесу. Ця програма надає малим і середнім підприємствам доступ до пільгового кредитування. Вона пропонує кредити з низькими відсотковими ставками (5%, 7% або 9%), що дозволяє підприємствам залучати кошти для роз-

витку бізнесу. Кредити можуть бути використані для придбання обладнання, модернізації виробництва або розширення діяльності.

USAID також сприяє покращенню доступу до кредитних ресурсів для МСБ. Підприємства можуть мати лише програми, що надають кредити з нижчими відсотковими ставками, довшими термінами погашення та спрощеними умовами доступу до фінансування. Це дозволяє бізнесам, особливо в умовах економічної нестабільності, отримувати необхідний капітал для розвитку без значного фінансового навантаження.

Значна частина фінансової допомоги на підготовку українських підприємств до експорту та їх інтеграцію в глобальні ланцюги постачання. Завдяки фінансовій підтримці USAID бізнеси можуть інвестувати в такі критично важливі напрямки, як:

- отримання міжнародних сертифікатів якості, що є необхідною умовою для виходу на зарубіжні ринки;
- маркетингові кампанії та участь у міжнародних виставках, що на основі підприємств мають нових клієнтів за кордоном;
- консультативні послуги з питань адаптації продукції під вимоги інших ринків (наприклад, ЄС, США), що сприяє кращій інтеграції українського бізнесу у світову економіку.

Фінансова допомога дозволяє підприємствам впроваджувати практики, спрямовані на підвищення ефективності бізнес-процесів, оптимізацію виробництва та зниження витрат. Наприклад, кошти можуть використовуватися для переходу на енергоефективні технології або цифровізації процесів, що забезпечує продуктивність і стійкість бізнесу до зовнішніх загроз, таких як економічна криза чи зміни на ринках.

В умовах військового конфлікту в Україні USAID адаптував свої програми фінансової допомоги потребам підприємств, які працюють в умовах ризиків і невизначеності. Фінансові інструменти допомагають таким підприємствам залишитися на плаву, забезпечуючи оперативну ліквідність, від-

новлення виробничих потужностей після руйнувань та переорієнтацію бізнесу на нові ринки або продукти. Таким чином, фінансова допомога USAID є потужним інструментом для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств. Вона дозволяє бізнесам не лише адаптуватися до викликів внутрішнього ринку, але й успішно конкурувати на міжнародному рівні, відкриваючи нові можливості для розвитку української економіки.

Необхідно підкреслити важливість фінансової підтримки відбудови економіки України з боку міжнародних інституцій, таких як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк і Міжнародний валютний фонд. Іноземна допомога у вигляді грантів, кредитів, гарантій, а також внесків від приватних фондів і української діаспори може стати ключовими елементами масштабного інвестиційного проекту для повоєнного відновлення економіки України та її інтеграції до Європейського Союзу [1]. На рис. 1 зображено потенційні джерела фінансової підтримки відбудови економіки України.

Одним із ключових проектів, спрямованих на підтримку української економіки, є Проект USAID «Економічна підтримка України». Він передбачає шестирічну співпрацю (2018–2024) і реалізується компанією «DAI Global». Основна мета проекту — зміцнити економіку України у відповідь на російську агресію [7]. Серед партнерів з реалізації цього проекту є Компанія «DAI Global», Данська Рада у справах біженців, Компанія «СДМ Інжиніринг Україна», міжнародна некомерційна організація FHI 360. В межах реалізації цього Проекту можна отримати технічну допомогу та підтримку спільного інвестування малого і середнього бізнесу, підприємствам сфери фінансових послуг, навчальним закладам, місцевим громадським організаціям, територіальним громадам. Така взаємодія сприятиме відновленню виробничого потенціалу підприємств, активізації їх інноваційної діяльності, забезпечення інформаційної підтримки на основі використання сучасних інформаційних технологій.

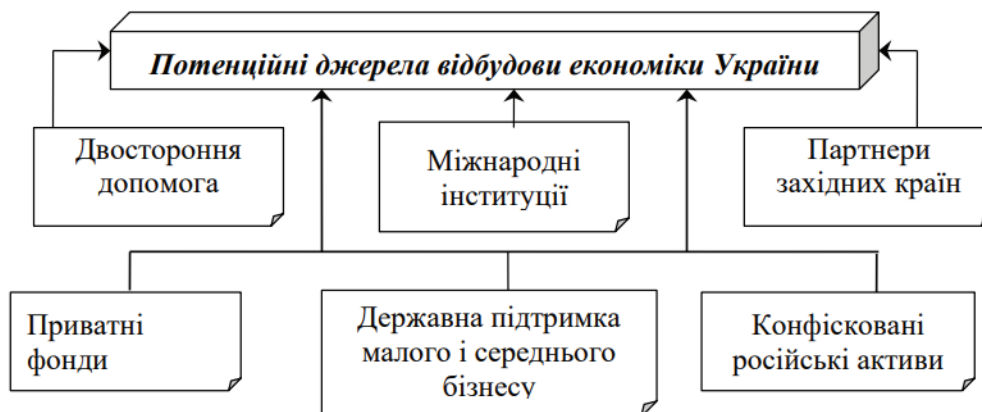

Рис. 1. Потенційні джерела фінансової підтримки відбудови економіки України

Джерело: [1]

Внаслідок російської агресії значна частина малих підприємств в Україні зазнала серйозних втрат. До часткового режиму роботи або повного припинення діяльності змушені були перейти до 58% МСП. Припинили експорт і не змогли його відновити 35% середніх, 43% малих підприємств і 62% мікропідприємств. Малі та середні підприємства стикаються з гострою нестачею фінансових ресурсів і значними труднощами у їх залученні для підтримки поточної господарської діяльності [8]. У період воєнного стану, крім традиційних джерел фінансування, підприємства малого бізнесу отримали значні можливості для залучення грантових коштів на створення, підтримку або релокацію свого бізнесу. Це включає пропозиції як від міжнародних донорів, так і державні гранти, спрямовані на підтримку підприємництва. Деякі грантові програми наведено в таблиці 1.

Отже, головною перевагою грантового фінансування є те, що кошти надаються безоплатно та без необхідності повернення, за умови, що заявка відповідає всім вимогам донора. В умовах обмеженості фінансових ресурсів гранти можуть стати суттєвою підтримкою для вітчизняного малого бізнесу. Малі

та середні підприємства створюють тисячі робочих місць, сприяють регіональному розвитку та формуванню середнього класу в країні. Тому наразі особливо важливо для економіки України підтримати МСП у забезпеченні їх фінансовими ресурсами.

Висновки. Отже, аналіз показав, що програми USAID, спрямовані на підтримку малого і середнього бізнесу, фінансову допомогу та стимулювання інновацій, є промисловими інструментами для розвитку українських підприємств в умовах економічної нестабільності та війни. Особливо ефективними є гранти та кредити для модернізації бізнесу, консультаційна підтримка з виходу на міжнародні ринки та ініціативи для підвищення конкурентоспроможності.

Без допомоги USAID, підтримку надають інші міжнародні організації, такі як Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, ООН, які надають фінансування, консультації та ресурси для підприємств. Національні програми, зокрема пільгове кредитування через програму «5–7–9%», також виконують важливу роль у стабілізації бізнесу.

В умовах воєнного конфлікту особлива увага приділяється програмам з релокації бізнесу, циф-

Таблиця 1.

Грантові програми з підтримки малого бізнесу в Україні

Назва гранту	Гранто-давець	Для кого	Сума	Особливості
Грант на розвиток або створення нового бізнесу	Український уряд	для ФОПів; ЮО; для ФО, що мають намір зареєструвати бізнес	від 50 до 250 тис грн	Створити від 2 робочих місць; здійснювати діяльність не менше 3 років; сплачувати податки в бюджет. Повернення коштів, якщо не виконано зобов'язання.
Грант на створення або розвиток переробного підприємства	Український уряд	Громадяни України, у т.ч. ФОПи; юридичні особи	до 8 млн грн	30% співфінансування; створити від 25 робочих місць; здійснювати діяльність не менше 3 років; сплачувати податки в бюджет, зокрема, за працевлаштування робітників. Повернення коштів, якщо не виконано зобов'язання.
Грант для підтримки аграрного бізнесу	Програма Данської ради у справах біженців (DRC)	ПП будь-яких форм реєстрації, об'єднання виробників с/г продукції, комунальні підприємства	до 20000 дол США, обов'язковий внесок до 50%	Зменшення негативних наслідків для представників МСП аграрного сектору та харчового виробництва; залучення вразливих верств населення у виробничо-збутові ланцюжки задля посилення їх ролі в місцевій економіці.
Грант для с/г ММСП	Програма USAID з аграрного і сільського розвитку – АГРО	Зареєстровані с/г ММСП, які є приватними виробниками	від 500 тис до 900 тис грн	Розвиток мережі господарств з виробництва, після врожайної підготовки, переробки овочів, фруктів та ягід, м'яса, молочної продукції, птиці (крім курятини) або продукції аквакультури.
Грант для безперервності і відновлення бізнесу	Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України»	Для ЮО та ФОП (до 250 осіб і річним оборотом до 50 млн євро).	від 600 тис. до 1200 тис. грн	Кошти для підтримки безперервності та відновлення бізнесу, який працює у секторах Інформаційних технологій, виробництва та послуг, має потребу у переміщенні, розширенні на зовнішні ринки.

Джерело: [2]

ровізації, підтримці підприємств у регіонах, що постраждали, та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у бізнес-середовище. Такі ініціативи сприяють не тільки виживанню підприємств, але й їх відновленню та адаптації до нових реалій.

Отже, комплексна міжнародна та національна підтримка бізнесу є ключовим фактором його стійкості та розвитку, що в остаточному підсумку покращує стабілізацію та відновлення української економіки в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Гришина Л.О., Карась П.М. Фінансові аспекти повоєнного відновлення економіки в Україні. URL: <https://stlnau.in.ua/samoosvita/item/2023/ec230215.pdf#page=77>
2. Свистун Л. А. Формування фінансових ресурсів підприємств МСБ у період воєнного стану в Україні. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/12805/1/zbirnik-2023%2017%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2-208-212.pdf>
3. Кобеля-Звір М.Я., Звір Ю.В. Гранти програми USAID для підтримки середніх та великих переробних підприємств в умовах війни. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. С. 109–110. URL: <https://www.journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/105/103>
4. До України прибула адміністраторка USAID Саманта Пауер. URL: https://ua.news.ua/ukraine/v-ukrainu-pribyla-administrator-usaid-samanta-pauer#google_vignette
5. USAID, €Робота та інші гранти для бізнесу. Як подаватися та залучити гроші для компаній — Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/money/milyoni-dlya-ukrainskogo-biznesu-forbes-zibrav-naybilshi-mizhnarodni-ta-derzhavni-grantovi-programi-03072023-14574>
6. Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>
7. Проєкт USAID «Економічна підтримка України». URL: <https://eraukraine.org.ua>
8. Міністерство економіки України. Програма релокації: 761 підприємство переміщено в більш безпечні регіони. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d152dcfe-7bde-49df-a69a8d7f9586fc13&title=ProgramaRelokatsii>

References:

1. Hryshyna L. O., Karas P. M. Finansovi aspekty povoiennoho vidnovlennia ekonomiky v Ukraini [Financial Aspects of Post-War Economic Recovery in Ukraine]. Available at: <https://stlnau.in.ua/samoosvita/item/2023/ec230215.pdf#page=77>
2. Svystun L. A. Formuvannia finansovykh resursiv pidprijemstv MSB u period voiennoho stanu v Ukraini [Formation of Financial Resources for Small and Medium-Sized Enterprises During Martial Law in Ukraine]. Available at: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/12805/1/zbirnik-2023%2017%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2-208212.pdf>
3. Kobelia-Zvir M. Ia., Zvir Yu. V. (2024). Hranty prohramy USAID dlia pidtrymky serednikh ta velykykh pererobnykh pidprijemstv v umovakh viiny. *Kyivskiy ekonomichnyi naukovyi zhurnal* [Grants of the USAID program for the development of medium and large processing enterprises in war conditions. *Kyiv Economic Scientific Journal*. № 4. Pp. 109–110. Available at: <https://www.journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/105/103>
4. Do Ukrainy prybula administratorka USAID Samanta Pauer [USAID Administrator Samantha Power Arrives in Ukraine]. Available at: https://ua.news.ua/ukraine/v-ukrainu-pribyla-administrator-usaid-samanta-pauer#google_vignette
5. USAID, yeRobota ta inshi hranty dlia biznesu. Yak podavatysia ta zaluchyty hroshi dlia kompanii — Forbes.ua. [USAID, eRobota, and Other Business Grants. How to Apply and Attract Funding for Companies — Forbes.ua]. Available at: <https://forbes.ua/money/milyoni-dlya-ukrainskogo-biznesu-forbes-zibrav-naybilshi-mizhnarodni-ta-derzhavni-grantovi-programi-03072023-14574>
6. Ofitsiynyi sait Ministerstva tsyfrovoyi transformatsii Ukrainy [Official Website of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. Available at: <https://thedigital.gov.ua>
7. Proiekt USAID “Ekonomichna pidtrymka Ukrainy” [USAID “Economic Support for Ukraine” Project]. Available at: <https://eraukraine.org.ua>
8. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Prohrama relokatsii: 761 pidprijemstvo peremishcheno v bilsh bezpechni rehiony. [Ministry of Economy of Ukraine. Relocation Program: 761 Enterprises Relocated to Safer Regions]. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d152dcfe-7bde-49df-a69a8d7f9586fc13&title=ProgramaRelokatsii>

ANALYSIS OF THE USE OF USAID AND OTHER INSTRUMENTS TO SUPPORT UKRAINIAN BUSINESSES

Summary. This paper provides a comprehensive analysis of the utilization of USAID and other support mechanisms aimed at fostering the development of Ukrainian businesses. By exploring the range of financial, technical, and advisory assistance provided by these initiatives, the study offers a detailed examination of their impact on key sectors of the Ukrainian economy. The research focuses on understanding how various forms of international aid, including grants, loans, capacity-building programs, and infrastructure investments, are contributing to the growth and resilience of Ukrainian enterprises, particularly in the context of ongoing economic challenges.

The paper delves into the specific goals of USAID and similar programs, highlighting their role in enhancing Ukraine's business environment, promoting entrepreneurship, and facilitating integration into global markets. Through an in-depth analysis of case studies and data from diverse industries, the study sheds light on the effectiveness of these support tools in overcoming barriers to business development, such as access to finance, regulatory challenges, and technological gaps. Special attention is given to the role of these initiatives in supporting small and medium-sized enterprises (SMEs), fostering innovation, and creating sustainable growth opportunities.

In addition to examining the direct economic benefits, this research also explores the broader socio-political impact of such support mechanisms, including how they contribute to strengthening governance, transparency, and institutional frameworks within Ukraine. The study provides valuable insights for policymakers, international organizations, and business leaders seeking to optimize the effectiveness of foreign aid in supporting Ukrainian businesses. Ultimately, this paper aims to contribute to the understanding of how international cooperation and targeted support programs can play a pivotal role in shaping the future trajectory of Ukraine's economic development.

Keywords: USAID, business support, Ukrainian business, international assistance, financial aid, economic development, small and medium-sized enterprises (SMEs), innovation, competitiveness, international tools, business resilience.